

Key words: children with cerebral disorders, means of folk pedagogy, communicative skills, folk pedagogy, types of communicative disorders.

DOI 10.31392/NPU-nc.series 19.2020.39.03
УДК 376-056.264:316.772.4

І. В. Баранець
inessaibk@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0002-4972-6510>

Н. Г. Пахомова
nataliypng24@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0002-8332-8188>

ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАТИВНИХ ВМІНЬ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМ МОВЛЕННЯ

У статті висвітлено суть понять «комунікативні вміння», «комунікативні здібності», розкриті специфічні особливості їх формування. Розглянуто потенціал комунікативних властивостей старших дошкільників із порушеним мовленнєвим розвитком, зокрема дітей із моторною алалією. Окреслено основні напрями, щодо організації корекційно-розвивальної роботи з означеною категорією дітей, що передбачають спрямованість навчально-виховного процесу закладу дошкільної освіти на формування та розвиток комунікативної компетентності дитини. Обґрунтована доцільність визначення спеціалізованих психолого-педагогічних умов формування комунікативної компетентності, яка є показником пізнавального розвитку та передумовою успішності подальшого освітнього процесу.

Ключові слова: комунікативна діяльність, комунікативні вміння, діти із моторною алалією.

Постановка проблеми. Серед основних напрямів реформування та розвитку сучасної системи освіти дітей із особливими освітніми потребами в Україні пріоритетним є розроблення концептуальних, організаційних та методичних положень формування комунікативної компетентності дитини з урахуванням новітніх наукових даних про особливості їх комунікативно-мовленнєвого розвитку. Вивчення особливостей комунікативних вмінь і навичок у дітей старшого дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення дозволяє створити сучасну науково обґрунтовану модель формування комунікативної компетентності, яка є показником пізнавального розвитку та передумовою успішності подальшого освітнього процесу.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідженню проблем оволодіння дітьми комунікативними навичками і вміннями, вивченню критеріїв, показників й рівнів їх сформованості присвячені чисельні праці вчених. Проблема формування комунікативних умінь і навичок у дітей з нормотиповим та порушеним мовленнєвим розвитком найповніше представлена у низці наукових робіт, де відзначається, що ці вміння детермінують ефективність комунікативно-мовленнєвої діяльності дошкільника (Р. Білова-Давид, О. Запорожець, М. Лісіна, І. Марченко, І. Матиненко, В. Орфінська, Н. Пахомова, Н. Трауготт, Є. Соботович, І. Самойлова, О. Мاستюкова, Л. Фомічова, М. Шеремет, Д. Шульженко та ін.), впливають на загальний рівень його діяльності (З. Богуславська, Д. Ельконін, О. Леонтьєв та ін.), є складними та усвідомленими діями, які потребують особливих підходів до формування (Н. Глуханюк, С. Проняєва, О. Савіна, Л. Мунірова та ін.) (Зимня, 2003; Марченко, 2016; Мартиненко, 2017; Пахомова, 2006; Соботович, 1997; Шеремет, 2009). Специфічні порушення в становленні комунікативно-мовленнєвої діяльності дошкільників, унаслідок несформованості її структурних компонентів, традиційно активно вивчаються в психології та розглядаються в контексті загального розвитку особистості, де досить широко вивчені й описані різні складові цього багатогранного процесу (Л. Божович, Л. Виготський, Д. Ельконін, О. Запорожець, О. Леонтьєв, І. Мартиненко та ін.) (Леонтьєв, 2002; Мартиненко, 2017).

Однак, незважаючи на значну кількість наукових праць, поза увагою дослідників залишилося врахування специфічних особливостей комунікативних умінь у дітей старшого дошкільного віку з моторною алалією, що зумовлює необхідність подальшого дослідження проблеми формування комунікативної компетентності з позицій системного методологічного підходу. Тому **мета нашого**

дослідження – з'ясувати й проаналізувати специфічні особливості комунікативних умінь і навичок дітей старшого дошкільного віку з моторною алалією, що детермінують ефективність їх комунікативної діяльності та сприяють особистісному розвитку даної категорії дітей.

Виклад матеріалу дослідження. Комунікативно-мовленнєва функція є однією з найважливіших психічних функцій людини. Оволодіння здатністю до мовленнєвого спілкування створює передумови для специфічних людських соціальних контактів, завдяки яким формуються та уточнюються уявлення дитини про навколишнє середовище, удосконалюються форми його відображення. Оволодіння дитиною мовленням сприяє усвідомленню, плануванню та регуляції її поведінки. Мовленнєве спілкування створює необхідні умови для розвитку різних форм діяльності та участі в колективній праці. Попри те, що домовленнєвий період у дітей із алалією протікає без суттєвих відхилень від норми і вони можуть успішно оволодівати домовленнєвими навичками (ритмічними рухами, малюванням, наслідувати немовленнєві звуки, виконувати побутові операції, супроводжуючи їх жестами), однак, на цих навичках, за відсутності корекційного впливу завершується підготовча фаза мовленнєвого розвитку означеної категорії дітей.

Специфічні порушення у становленні комунікативно-мовленнєвої діяльності дошкільників унаслідок несформованості її структурних компонентів найбільш виразно проявляється у процесі комунікативної взаємодії. Тому проблеми генезису мови традиційно активно вивчаються та розглядаються в контексті загального розвитку особистості (Л. Божович, Л. Виготський, Д. Ельконін, О. Запорожець, О. Леонтьєв, І. Мартиненко та ін.). Досить широко вивчені й описані різні складові цього багатогранного процесу: диференціація функцій мовлення, їхній зв'язок із провідною діяльністю, зміна ролі мовленнєвих висловлень стосовно дії, становлення форм мовлення й інші (Леонтьєв, 2002; Мартиненко, 2017).

Відтак, формування комунікативної діяльності у дітей дошкільного віку включає завдання розвитку здатності сприймати, розуміти зв'язне мовлення дорослих, уміння мовленнєвого спілкування з оточуючими, уміння приймати і передавати вербальну інформацію.

Комунікативна діяльність – це складний і багатовимірний процес, який реалізується і в ході взаємодії індивідів, і як інформаційний процес, і взаємини людей, їхні співпереживання і взаєморозуміння. За психологічним словником, – це взаємодія суб'єктів, в якій відбувається обмін пізнавальною й емоційною інформацією, досвідом, знаннями і вміннями, а також діяльністю та її результатами. Зазначена діяльність є необхідною умовою розвитку і формування особистості та групи осіб. Такі визначення свідчать про системну природу комунікативної діяльності, її поліфункціональність, високу соціальну значущість (Мартиненко, 2017).

Зважаючи на те, що комунікативна діяльність є системою, її характеристика буде неповною, якщо не враховувати наукові дані щодо ролі комунікативних умінь у реалізації цієї діяльності. Відтак, за визначенням О. Леонтьєва, комунікативні вміння – це здатність диференційовано використовувати різні навички або їх поєднання для досягнення різних комунікативних цілей. На думку науковця, для повноцінного спілкування людина повинна володіти такими комунікативними вміннями: орієнтуватися в умовах спілкування; правильно планувати висловлювання, вибирати зміст акту спілкування та відповідні йому засоби; вміти забезпечувати зворотний зв'язок (Леонтьєв, 2002).

Комунікативно-мовленнєві вміння – це мовленнєві дії, що реалізуються на основі мовних знань і навичок залежно від мети, ситуації спілкування і співрозмовника. Вони включають уміння правильно добирати стиль мовлення, вживати найефективніші, найточніші і найвиразніші мовні засоби, враховуючи екстралінгвістичні фактори (міміку, жести, інтонацію) (Пахомова, 2006).

Водночас, Ю. Філіпова зазначає, що комунікативні вміння слід аналізувати через здібності та враховувати структурну організацію комунікативної діяльності, яка, на думку автора, ґрунтується на трьох складових: мотиваційна («я хочу спілкуватися»); когнітивна («я знаю, як спілкуватися»); поведінкова («я вмію спілкуватися») (Мартиненко, 2017).

І. Зимня, спираючись на структуру комунікативної компетентності, представляє її компонентний склад, де виділені: мотиваційний аспект (готовність до вияву компетентності), когнітивний аспект (володіння знаннями змісту компетентності), поведінковий аспект (досвід виявлення компетентності у різноманітних стандартних та нестандартних ситуаціях), ціннісно-смысловий аспект (ставлення до змісту компетентності та об'єкту її використання), емоційно-вольовий аспект (емоційно-вольова регуляція процесу і результат виявлення компетентності) (Зимня, 2003).

А. Арушанова зазначає, що у структурі комунікативної компетентності розрізняють такі ланки, як мотиваційно-спонукальна, особистісна та функціональна. Кожна з яких представлена компонентами, що відображають одну з головних характеристик особистості – її компетентність. До мотиваційно-спонукальної ланки включені такі компоненти, як мотиви, установки, здібності. Особистісні якості визначають комунікабельність, соціально-психологічна спостережливість, емпатія. Функціональна ланка представлена такими якостями, як уміння встановлювати контакти з оточуючими, пропонувати та вирішувати різні побутові ситуації та знаходити адекватні засоби впливу на партнера (Зимня, 2003).

Відтак, враховуючи структурну організацію комунікативної діяльності, комунікативні вміння слід аналізувати через комунікативні здібності, які визначаються як індивідуально-психологічні особливості, що характеризуються уміннями легко та швидко встановлювати контакти зі суб'єктами спілкування (Марченко, 2016).

У енциклопедичному словнику за загальною редакцією А. Бодалева визначаються «комунікативні здібності» як індивідуально психологічні особливості особистості, що забезпечують ефективну взаємодію та взаєморозуміння між людьми в процесі навчання або виконання спільної діяльності, в тому числі комунікативної. Структуру комунікативних здібностей, за І. Марченко (2016), складають такі види: інформаційно-комунікативні, афективно-комунікативні, регуляційно-комунікативні. В контексті нашого дослідження кожен з видів заслуговує на особливу увагу, адже здатність почати, підтримати та завершити бесіду, привернути увагу співрозмовника, побачити емоційний стан партнера, вміння вирішувати конфлікти та інші комунікативні здібності забезпечують ефективну взаємодію з партнерами у спілкуванні, дозволяють реалізовувати зворотній зв'язок і налагоджувати емоційні стосунки між учасниками комунікативної діяльності.

Слід зазначити, що у дітей із тяжкими порушеннями мовленнєвого розвитку у різній формі і у різному ступені проявляється порушення комунікативних здібностей. Однак, загальною рисою для таких дітей є відсутність мотивації до спілкування, невміння орієнтуватися у ситуації взагалі або вузькоситуативно з допомогою дорослого, розлади поведінки, труднощі у контактах, підвищена емоційна стомлюваність. Це вимагає цілеспрямованого процесу навчання засобів спілкування і уміння їх застосовувати на практиці. Оскільки, саме спілкування є дієвим засобом закріплення нових комунікативних умінь і навичок.

Отже, ефективна комунікативна діяльність дітей з порушеннями мовлення обов'язково передбачає наявність певних знань, умінь і навичок, процес формування яких має здійснюватися з урахування специфічних особливостей комунікативного розвитку даної категорії дітей, що сприяє розробці ефективних прийомів цілеспрямованої логопедичної роботи, яка зорієнтована на розвиток всебічно освіченої, компетентної особистості.

Відтак, серед основних недоліків, що зумовлюють труднощі у спілкуванні дітей із моторною алалією є відсутність у них комунікативної мотивації, що спричинює несформованість комунікативних здібностей, умінь і навичок міжособистісного спілкування та комунікативної компетентності в цілому. Адже саме бідність мотиваційних засад, порушення вербального спілкування, недостатнє володіння комунікативними уміннями, недорозвинення комунікативно-пізнавальних здібностей, що виступають основою адаптації індивіда до соціального середовища, комунікативна пасивність є основною тенденцією у становленні комунікативної діяльності дітей старшого дошкільного віку із моторною алалією (Ковшиков, 2001; Соботович, 1997). Труднощі, спричинені недостатньою сформованістю комунікативних умінь, виявляються під час партнерської взаємодії з однолітками та дорослими, що проявляються у невмінні ініціювати та підтримувати розмову, спілкуватися на різні теми. Усвідомлення власного мовленнєвого порушення може спричинити формування у дитини дисгармонічних рис характеру, вираженого переживання з цього приводу, мовленнєвий негативізм, невпевненість в собі, замкнутість, сором'язливість. Відтак, все це негативно впливає на формування комунікативної компетентності, що виступає основою адаптації осіб з порушеннями мовлення до соціального середовища. Адже, потреба у спілкуванні, на відміну від здатності до комунікації, не вроджена. Вона виникає, формується і функціонує у процесі безпосередньої взаємодії дитини з дорослими, які її оточують.

Для дітей із тяжкими порушеннями мовлення, в тому числі із моторною алалією, притаманне різке обмеження засобів мовленнєвого спілкування. Такі діти мають неповноцінний мовленнєвий запас,

у деяких випадках спілкування зовсім неможливе. Незважаючи на те, що більшість таких дітей здатні розуміти звернене мовлення, самостійно вони неспроможні спілкуватися з оточуючими вербально. Це призводить до складного становища дітей у колективі: вони цілковито або частково позбавлені можливості брати участь в іграх з однолітками, контактувати з дорослими. Але не дивлячись на недостатню сформованість різних компонентів мовлення, діти з моторною алалією демонструють, хоч і не в повній мірі, достатню ефективність невербальної комунікації, в порівнянні з вербальною. Ці можливості виступають як компенсаторні, адже важливо зазначити, що невербальні засоби не просто доповнюють процес комунікації, але являють собою ту функціональну базу, яка є підґрунтям усієї мовленнєвої діяльності.

Отже, дослідження рівня сформованості невербальної комунікації, як одного із критеріїв діагностики сформованості комунікативної компетентності у старших дошкільників із моторною алалією показує, що такі діти не вміють в повній мірі використовувати засоби невербальної комунікації для вираження свого емоційного стану, а також розуміти емоційний стан інших людей, що пов'язано з порушенням мотиваційно-спонукального рівня формування мовлення, а це може призводити до ізоляції цих дітей у колективі однолітків, заважає встановленню повноцінного комунікативного зв'язку з іншими людьми. Часто діти із моторною алалією використовують жести замість слів, що обумовлено наявністю у них загальної специфічної особливості – вербальних парафазій, які виникають тоді, коли дитина не володіє руховим образом слова або не може його актуалізувати. У результаті виникає заміна на слово, близьке за звучанням чи значенням, або ж заміна слова жестом (Соботович, 1997).

Таким чином, вважаємо за необхідне підкреслити важливість врахування особливостей застосування жестів як компенсаторного процесу, оскільки, невербальна комунікація виникає в онтогенезі раніше вербальної, та має бути розглянута не як альтернативний засіб спілкування, а як допоміжна фундаментальна складова процесу формування комунікативно-мовленнєвої діяльності дітей старшого дошкільного віку із моторною алалією.

Оскільки мовленнєва діяльність має психофізіологічну природу, ця робота людського організму і насамперед мозку, спрямована на використання засвоєної мови з метою комунікації. Мовленнєва діяльність проявляється в мовленнєвих уміннях, у здібностях до мовлення, що формуються і розвивається під впливом мовленнєвого спілкування, мовленнєвої комунікації. Однак, поряд із вродженою здатністю до мовленнєвого розвитку, первинно збереженим інтелектом, стимулом зовнішнього середовища, що спонукає систему мозку до дозрівання, мотивації до мовлення, за відсутності корекційного впливу комунікативно-мовленнєвий розвиток дітей із моторною алалією значно гальмується, утруднюючи взаємодію з оточуючим світом, чим зміщуються часові межі становлення відповідних віку видів діяльності й свідомості, деформуючи особистісний розвиток дитини. Таким чином, на даному етапі нашого дослідження вважаємо за необхідне зазначити основні напрями та умови успішної організації процесу формування комунікативних умінь у старших дошкільників із моторною алалією, що дозволяє створити сучасну науково обґрунтовану базу для формування комунікативної компетентності у таких дітей:

- створення сприятливих соціальних умов для комунікативного розвитку дитини, що допомагатимуть формуванню вміння взаємодіяти, співпрацювати, розуміти, самореалізовуватися в соціумі серед ровесників, молодших і старших за віком дітей;

- стимулювання та розвиток зв'язного мовлення, як основи комунікації. Розкриваючи особливості цього напрямку, слід наголосити, що одним із головних завдань мовленнєвого, в тому числі комунікативного розвитку дошкільників, є формування зв'язного монологічного мовлення, яке порівняно з діалогічним потребує більшої довільності, усвідомлення, самоконтролю, значних розумових зусиль для побудови висловлювання;

- стимулювання та розвиток комунікативної діяльності на всіх етапах формування, що сприяє розвитку особистості дитини старшого дошкільного віку, яка має сформовані необхідні життєві навички позитивної ефективної взаємодії з близьким оточенням та може адаптуватися і творчо застосувати їх у нових ситуаціях, у ситуаціях невизначеності або непорозуміння з іншими, роблячи вибір щодо своїх дій на основі морально-вольових якостей та цінностей, організованості, дисциплінованості, самостійності, відповідальності, наполегливості в досягненні позитивних цілей;

- забезпечення емоційної підтримки та реалізації спільної комунікативної діяльності,

доброзичливе відношення до дитини зі сторони дорослих і однолітків, що формують позитивну картину світоглядних морально-етичних уявлень про себе та навколишній світ, уміння аналізувати та диференціювати такі моральні поняття, як «доброта», «чуйність», «справедливість», «дружба», «чесність», «товариськість» тощо;

- цілеспрямоване формування та розвиток у дітей старшого дошкільного віку як мовленнєвої функції, так і пізнавальної сфери, що не лише має вагомий вплив на процес становлення особистості дошкільника, а й впливає на формування його комунікативних навичок. Адже, спілкування у психічному розвитку дитини має вирішальне значення, оскільки збагачує зміст дитячої свідомості, сприяє набуттю дитиною нових знань і умінь (О. Запорожець, М. Лісіна та ін.). При недостатньому спілкуванні дитини з дорослими і однолітками темп розвитку її мовлення та інших психічних процесів уповільнюється;

- становлення та диференціювання позитивної комунікативної мотивації, яка детермінується взаємодією з партнером. Адже, серед основних недоліків, що зумовлюють труднощі у спілкуванні дітей із моторною алалією є відсутність у них комунікативної мотивації, що спричинює несформованість комунікативних здібностей, умінь і навичок міжособистісного спілкування та комунікативної компетентності в цілому. Однак, створенню позитивної комунікативної мотивації зазвичай сприяють зовнішні умови, різноманітні навчальні матеріали, які можуть здійснити позитивний емоційний вплив на комунікативний процес. Відтак, такі зовнішні стимули не завжди можуть перетворитися на внутрішні мотиви до спілкування. І хоч названі мотиваційні фактори самі по собі дієві й важливі, вони не являються достатніми для формування стійких інтересів до спілкування та комунікативної діяльності загалом. Вважаємо, що для того, щоб мотивація була дійсно високою необхідне усвідомлення дитиною життєвої необхідності у спілкуванні, яке за наявності зрозумілих і реально діючих мотивів приведе до жаги у набутті нових знань, потреби у їх засвоєнні, стремління розширити світогляд. Для цього потрібно наблизити мовленнєву діяльність до реальної комунікації, що дасть можливість використовувати мову як засіб спілкування.

Висновки, перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження. Таким чином, вивчення особливостей комунікативних вмінь у дітей старшого дошкільного віку із моторною алалією дозволяє зробити висновок, що формування комунікативної компетентності означеної категорії дітей, з позицій системного методологічного підходу, потребує врахування специфічних властивостей їх комунікативного розвитку. Адже саме комунікативні вміння дають змогу дитині правильно орієнтуватися в умовах спілкування, планувати висловлювання, вибирати зміст акту спілкування та відповідні йому засоби, вміти забезпечувати зворотний зв'язок. Разом з тим, застосування основних спеціальних напрямів у організації процесу формування комунікативних умінь у старших дошкільників із моторною алалією, має спрямувати корекційно-розвивальну роботу на переорієнтацію з процесу на результат в діяльнісному вимірі, змістити акценти з накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок на формування й розвиток у дітей здатності практично діяти у будь-якій комунікативній ситуації, встановлювати контакти з оточуючими, бути ініціатором розмови, вміти спілкуватися на різні теми.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо в розробці методики формування комунікативної компетентності у дітей старшого дошкільного віку із моторною алалією з урахуванням визначених основних напрямів корекційно-розвивальної роботи.

Список використаних джерел:

1. **Зимняя, И. А.** (2003) Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования. *Высшее образование сегодня*. 5, 34–42.
2. **Ковшиков, В.А.** (2001) *Экспрессивная алалия*. Москва: «Институт общегуманитарных исследований».
3. **Леонтьев, А. А.** (2002) *Психология общения*. Москва : Академия.
4. **Марченко, І.С.** (2016) *Педагогічні технології комунікативного розвитку дітей із тяжкими порушеннями мовлення: навч. посіб.* Київ : ДІА.
5. **Мартиненко, І.В.** (2017) Психологічні засади формування комунікативної діяльності дітей старшого дошкільного віку з системними порушеннями мовлення. (Дис. д-ра. псих. наук). Київ.
6. **Пахомова, Н. Г.** (2006) Формування мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з дизартрією до навчання в школі. (Дис. канд. пед. наук). Київ.
7. **Соботович, Є.Ф.** (1997) Структура мовленнєвої діяльності і механізми її формування: науково-метод. посіб. Київ : ІЗМН.
8. **Шеремет, М. К., & Пахомова, Н. Г.** (2009) Формування мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з порушеннями мовлення до навчання в школі: навч.-метод. посіб. Київ : Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова.

References

1. **Zimnyaya, I. A.** (2003) Klyuchevye kompetencii – novaya paradigma rezul'tata obrazovaniya. Vyssee obrazovanie segodnya. 5, 34–42.
2. **Kovshikov, V.A.** (2001) Ekspressivnaya alaliya. Moskva: «Institut obshchegumanitarnykh issledovaniy».
3. **Leont'ev, A. A.** (2002) Psihologiya obshcheniya. Moskva : Akademiya.
4. **Marchenko, I.S.** (2016) Pedagogichni tehnologiyi komunikaty`vnogo rozvy`tku ditej iz tyazhky`my` porushennyamy` movlennya: navch. posib. Ky`yiv : DIA.
5. **Marty`nenko, I.V.** (2017) Psy`xologichni zasady` formuvannya komunikaty`vnoi diyal`nosti ditej starshogo doshkil`nogo viku z sy`stemny`my` porushennyamy` movlennya. (Dy`s. d-ra. psy`x. nauk). Ky`yiv.
6. **Paxomova, N. G.** (2006) Formuvannya movlennyevoyi gotovnosti ditej starshogo doshkil`nogo viku z dy`zartriyeyu do navchannya v shkoli. (Dy`s. kand. ped. nauk). Ky`yiv.
7. **Sobotovy`ch, Ye.F.** (1997) Struktura movlennyevoyi diyal`nosti i mexanizmy` yi formuvannya: naukovy-metod. posib. Ky`yiv : IZMN.
8. **Sheremet, M. K., & Paxomova, N. G.** (2009) Formuvannya movlennyevoyi gotovnosti ditej starshogo doshkil`nogo viku z porushennyamy` movlennya do navchannya v shkoli: navch.-metod. posib. Ky`yiv : Nacz. ped. un-t im. M. P. Dragomanova.

Баранец И. В., Пахомова Н. Г. Особенности коммуникативных умений у детей старшего дошкольного возраста с нарушением речи.

В статье освещена суть понятия «коммуникативные умения», «коммуникативные способности», раскрыты специфические особенности их формирования. Рассмотрен потенциал коммуникативных свойств старших дошкольников с нарушенным речевым развитием, в частности детей с моторной алалией. Определены основные направления, по организации коррекционно-развивающей работы с обозначенной категорией детей, предусматривающие направленность учебно-воспитательного процесса заведения дошкольного образования на формирование и развитие коммуникативной компетентности ребенка. Обоснована целесообразность определения специализированных психолого-педагогических условий формирования коммуникативной компетентности, которая является показателем познавательного развития и предпосылкой успешности дальнейшего образовательного процесса.

Ключевые слова: коммуникативная деятельность, коммуникативные умения, дети с моторной алалией.

Baranets I., Pakhomova N. Features of communicative skills in children of senior preschool age with speech disorders.

The article highlights the essence of the concepts of "communicative skills", "communicative abilities", which include the ability to choose the right speech style, to use the most effective, the most accurate and expressive language tools, taking into account extralinguistic factors, including facial expressions, gestures, intonation. The importance of taking into account the peculiarities of nonverbal communication as a compensatory process is underlined, because it arises in the ontogenesis of earlier verbal, and should be considered not as an alternative means of communication, but as an auxiliary fundamental component of the process of communicative speech activity of older preschool children with motor alleles.

It was found that the study of the peculiarities of communication skills in older preschool children with a speech disorders allows to create a modern scientifically grounded base for the formation of their communicative competence, which includes the tasks of developing the ability to perceive, to understand coherent speech of adults, be able to receive and transmit verbal information, to communicate with others.

The potential of communicative skills of senior preschoolers with impaired speech development, in particular children with motor alleles, is considered. It is noted that specific disorders in the formation of communicative-speech activity of preschoolers due to the immaturity of its structural components is most clearly manifested in the process of communicative interaction.

The article outlines the main directions for the organization of correctional and developmental work with this category of children, providing for the creation of favorable social conditions for communicative child development, formation and differentiation of positive communicative motivation, stimulation and development of coherent speech, stimulation and development of communicative activity on all stages of formation, providing emotional support and realization of the joint communicative activity, friendly attitude to the child from the side of adults and peers, purposeful formation and development of older preschool children as speech function and cognitive sphere, which not only has a significant impact on the process of becoming a preschooler, but and affects the formation of his communication skills.

The feasibility of defining specialized psychological and pedagogical conditions for forming communicative competence, which is an indicator of cognitive development and a prerequisite for the success of further educational process, is substantiated.

Keywords: communicative activity, communicative skills, children with motor alleles.